

15.8.2022

Työ- ja elinkeinoministeriö
kirjaamo.tem@gov.fi

VN/25323/2021

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin lausunto luonnoksesta valtioneuvoston huoltovarmuusselonteoksi

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS) kiittää mahdollisuudesta saada lausua 21.6.2022 päivättyyn luonnokseen Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteoksi. Kyseinen selonteko on tärkeä ja varsin ajankohtainen sekä koronapandemian, mutta myös Venäjän Ukrainaan aloittaman hyökkäyssodan Euroopan taloudelle ja Suomen toimintaympäristölle aiheuttamien haasteiden vuoksi. Huoltovarmuuden merkitys osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta ja varautumisen kokonaisuutta on nousut sille kuuluvaan arvoonsa.

Kokonaisuutena on todettava, että kyseinen selontekoluonnos on kattava, rakenteeltaan ja analyysin tasoltaan toimiva sekä kieliasultaan hyvä. Selonteon perusteilla saa varsin hyvän kuvan huoltovarmuusjärjestelyjen nykytilasta sekä eräistä kehittämistarpeista. Kokonaisarviointia vaikeuttaa se, että luonnoksessa ei ole voitu ottaa huomioon CER-direktiivin ja Suomen tulevan Nato-jäsenyyden vaikutuksia suomalaisiin huoltovarmuusjärjestelyihin. Lienee kuitenkin selvää, että sekä CER-direktiivi että Suomen jäsenyys puolustusliitto Natossa tulevat jatkossa vahvistamaan Suomen huoltovarmuutta, jonka perusta säilyy kuitenkin luonteeltaan laajaan kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöverkostoon perustuvana kansallisena toimintana.

Selontekoluonnoksessa nostetaan hyvin esiin kansallisen koordinaation tarve, jonka tarpeellisuus nousi esiin COVID-19-epidemian alkuvaiheessa, jossa eri toimijoiden roolit ja vastuut olivat kansallisella ja alueellisellakin tasolla puutteellisesti määriteltynä. Myös tilannekuvan kokoamisen, analyysin ja jakamisen tärkeys nostetaan asiaan kuuluvalla tärkeydellä esiin selonteossa. Tähän liittyen julkisten toimijoiden oma materiaallinen varautuminen (sivu 19) ensisijaisena huoltovarmuuden keinona on kyllä huomioitu asianmukaisesti, mutta ongelmana lienee myös jatkossa tavoitteiden toimeenpano ja niiden rahoitus. Ilman pakottavaa lainsäädäntöä tai erillisrahoitusta

15.8.2022

tavoitteet jäävät hyvin helposti toiveeksi ja kaukaiseksi päämääräksi. Tästä syystä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri nostaa esiin puutteen terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden sekä eräiden lääkintälaitteiden varaosien velvoitevarastoinnin lainsäädännössä. Näitä tuotteita varten tarvitaan vastaava velvoittava lainsäädäntö, joka tällä hetkellä koskee vain eräitä lääkkeitä. Tämä uudistustarve tulisi nostaa esiin lainsäädäntötarpeita käsiteltäessä.

Nyt lausunnolla olevassa versiossa ei ymmärrettävästi ole kyetty käsittelemään CER-direktiivin vaikutuksia kansalliseen huoltovarmuuteemme ja sillä saattaa olla vaikutuksia myös julkisten organisaatioiden hankintatoimeen. Julkisten hankintojen lainsäädännön rajoitteet huoltovarmuutta koskien ovat osoittautuneet varsin ongelmalliseksi (sivu 33). Tässä selonteossa nyt tarjottu keinovalikoima on varsin kevyt eikä niillä kyetä poistamaan ko. lainsäädännön aiheuttamaa haittaa huoltovarmuustyölle. Tämä näkökulma olisi syytä nostaa selonteossa esiin, jotta lainsäädäntö voisi tukea nykyistä paremmin huoltovarmuusnäkökulman huomioonottamisessa hankinnoissa. Voidaan myös todeta, että hankintayksiköissä saattaa olla myös osaamisessa puutteita ja huoltovarmuusnäkökulma on vasta viime aikoina noussut hankinnoissa merkittäväksi näkökulmaksi muiden arvojen ohelle (hintaa). Välineet huoltovarmuuden huomioimiseksi julkisissa hankinnoissa ovat kuitenkin tällä hetkellä vähäiset.

Ministeriöiden välinen yhteistyö ja koordinaatio nostetaan esiin (sivu 34) asianmukaisella tavalla. Tätä koordinaatiota ja päätöksenteon selkeyttä tulisi selonteossa korostaa. On varautumisen ja huoltovarmuustoiminnan tulevaisuuden kannalta ongelmallista, jos varautumisvelvoitteet ja niistä saatavat valtion korvaukset eivät kohtaa. Esimerkiksi koronaa koskevia suojatarvikehankintoja ei korvattu sairaanhoitopiireille sovitulla tavalla, vaan korvaukset jäivät STM:n ja VM:n väliseksi keskusteluksi. Korvaukset maksettiin, mutta ei sinne missä kustannukset olivat muodostuneet. Kustannukset muodostuivat sairaanhoitopiireille, mutta korvaukset myönnettiin kunnille. Tästä seurasi merkittäviä ongelmia sairaanhoitopiirien hankintayksiköille ja sairaanhoitopiirien taloudelle. Asiasta tulee olla selkeät etukäteen toimijoiden tiedossa olevat pelisäännöt. Materiaalisen valmiuden korvausjärjestelmän ja dynamiikan kehittämistarpeen tulisi olla selonteossa todettuna, sillä kyseessä on pitkällä aikavälillä merkittävästä koko varautumistoimintaan vaikuttavasta asiasta. Sivulla 34 on kuitenkin hyvä muistutus siitä, että sektoriministeriöiden on vastattava tehokkaasti myös varautumisen valvonnan toteutumisesta. Tämä valvonta lienee puutteellista useammallakin toimialalla.

Selontekoluonnoksen pääluvussa 5 esitellään hyvin Huoltovarmuuskeskuksen (HVK) ja huoltovarmuusorganisaation (HVO) toimintaa. Nyt kuitenkin pääluvussa 7 käsiteltäessä toiminnan kehittämistä ja tulevaisuuden haasteita keinot jäävät varsin yleiselle

15.8.2022

tasolle lainsäädännön kehittamisestä, rahoituksen varmistamisesta ja verkostotyön kehittamisestä. Selonteossa ei aivan riittävällä tavalla kuvata niitä keinoja, joilla esimerkiksi poolitoimintaa tullaan jatkossa kehittämään.

Terveystieteiden toimialan osalta on todettava, että sen selonteossa saama huomio suhteessa sen merkitykseen (niin normaalioloissa kuin poikkeusoloissakin) yhteiskunnan elintärkeänä toimintona ja kriittisenä infrastruktuurina on vaatimaton. Yhteiskunnan toiminnan jatkuvuuden kannalta kriittisiä palveluita on suuri määrä, mutta otettaessa huomioon: 1. toimialan laajuus; 2. merkitys kansalaisille; 3. rooli PV:lle poikkeusoloissa; 4. lähes täydellinen läpidualisoituminen sekä 5. toimialalla käynnissä oleva merkittävä sote-rakennemuutos, olisi tässä selonteossa syytä käsitellä nyt käynnissä olevan sote-uudistuksen vaikutuksia myös toimialan huoltovarmuudelle. Kuinka uudessa sote-rakenteessa varmistetaan huoltovarmuuden toteutuminen nykyistä paremmin.

Kokonaisuutena nyt lausunnolla ollut Huoltovarmuusselonteko on varsin hyvin laadittu ja monipuolinen. Toivomme, että edellä esitetyt havainnot otetaan huomioon luonnostekstiä vielä muokattaessa.

Markku Mäkijärvi
johtajaylilääkäri

Aaro Toivonen
turvallisuus- ja valmiusjohtaja